

ቅድመ ጉባኤ ኒቂያ አበው ሰባልዮሳውያን ነበሩ ወይስ ሥላሴያውያን?

በተባበሩት ጴጥራት ጸንጦቹ ስርዓት ዓለም ዐቀፍ ቤተ ክርስቲያን (UPCI) ስም ጥር ጸሐፊና እንደ ታዋቂ የነገረ መለኮት ምሁር የሚታዩት ዴቪድ ኬ በርናርድ፣ "ዘ ዋንነስ አፍ ጎድ" እንዲሁም "ዋንነስ ኤንድ ትሪኒቲ" በሚል ርእስ የጻፏቸው መጻሕፍት፣ ትምህርተ ሥላሴ በቃለ እግዚአብሔርም ሆነ በሥነ አመክንዮ አንዳችም መሠረት የሌለው አስተምህሮ መሆኑ ብቻ ሳይሆን፣ ከኒቂያ ጉባኤ በፊት የነበሩት የቤተ ክርስቲያን አበው ሰባልዮሳዊ አስተሳሰብና እምነት ነበራቸው የሚል አቋም አላቸው። እንደ መጠበቂያ ግንብ ድርጅት አስተምህሮ ሁሉ ዴቪድ በርናርድም ትምህርተ ሥላሴ ከአረማውያን የመድብለ አማልክት አስተሳሰብ ወደ ቤተ ክርስቲያን ሾልኮ የገባ ባዕድ ትምህርት ነው በሚለው ነጥብ ላይ ተመሳሳይ አቋም ይጋራሉ።

እነዚህ የሃይማኖት ድርጅቶች፣ ትምህርተ ሥላሴ በብሉይትም ሆነ በሐዲሳት፣ በቤተ ክርስቲያን ታሪክም ሆነ በሥነ አመክንዮ አንዳችም ድጋፍ የሌለው አስተምህሮ ስለሆነ፣ በ325 ዓ.ም በኒቂያ ከተካሄደው ጉባኤ በፊት የነበሩ የቤተ ክርስቲያን አበው፣ ይህ ዐይነቱ እምነት እንዳልነበራቸው አንዲሁም ትምህርቱንም እንዳላስተማሩ ይሞግታሉ። እንዲያውም የመጠበቂያ ግንብ የመጽሐፍ ቅዱስና የትራክት ማኅበር በመባል የሚታወቀው የይሖና ምስክሮች ድርጅት፣ ቅድመ ጉባኤ ኒቂያ አበው አርዮሳዊ አስተሳሰብ ነበራቸው የሚል አቋም ያለው ሲሆን፣ የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን እንዲሁም የተባበሩት ጴጥራት ጸንጦቹ ስርዓት (UPCI) በመባል የሚታወቁት የሃይማኖት ድርጅቶች ደግሞ፣ ከኒቂያ በፊት የነበሩት የቤተ ክርስቲያን አባቶች ሰባልዮሳዊ አቋምና አስተምህሮ ነበራቸው ባዮች ናቸው።

እነዚህ የሃይማኖት ድርጅቶች ከኒቂያ ጉባኤ በፊት በነበሩት የቤተ ክርስቲያን አበው ላይ ከፍተኛ ትኩረት ያደረጉበት ምክንያት፣ የሥላሴ ትምህርት መሠረቱን የባለው ከኒቂያ ጉባኤ በኋላ ነው የሚለውን አስተምህሮአቸውን እንዲደግፍላቸው በጽኑ በመፈለጋቸው ነው።

ሥላሴውያን ደግሞ እነዚህ የቤተ ክርስቲያን አባቶች፣ "ውጉዝ ከመአርዮስ ወውጉዝ ከመሰባልዮስ" ካሉት ከኒቂያ ጉባኤ አባቶች ቅንጣት ታህል የተለየ አቋምም ሆነ አስተምህሮ እንዳልነበራቸው እንዲሁም በየዘመኑ የነበረችው ቤተ ክርስቲያን ይህን መሠረተ እምነት ይዛ እንደ ቀጠለች ያስረዳሉ።

እውነቱ በየት ወገን ነው ያለው የሚለውን ጉዳይ በማያወላዳ መልኩ ለመመለስ፣ ሁለት አቅጣጫዎችን መከተል የግድ ይሆናል። ይኸውም፡— (1) የድርጅቱ ዕውቅ መምህራን ከአበው ጽሑፍ በቀጥታ ጠቅሰናቸዋል የሚሏቸውን ማስረጃዎች በቅርበት መመርመር፣ (2) በሁሉም ወገኖች ዘንድ ተአማኒና ነጻ መረጃ ናቸው የሚባሉትን የእነዚህን የቤተ ክርስቲያን አባቶች ድርሳናት በቀጥታ በመጥቀስ እውነታው በየት ወገን እንዳለ ማሳየት ነው።

I. ሥላሴ ከአረማውያን አስተሳሰብ የተቀዳ ነውን?

የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን ጸሐፊያን አስተምህሮተ ሥላሴ፡— (1) ከአረማውያን መድብለ አማልክት አስተሳሰብ የተቀዳ ነው፤ (2) ቅድመ ጉባኤ ኒቂያ አበው ሰባልዮሳዊ አስተሳሰብና እምነት ነበራቸው የሚል አቋም አላቸው።

ዴቪድ ኬ በርናርድ የተባሉት ታዋቂ የድርጅቱ የነገረ መለኮት መምህር የጥንት አሳራውያን፣ ባቢሎናውያን፣ ግብፃውያን፣ የሂንዱና የታኦይስት ሃይማኖት እንዲሁም አፍላጦናዊው ፍልስፍና የሥላሴ አስተምህሮ እንዳላቸው፣ "ስለዚህም የሥላሴ አስተሳሰብ ከክርስትና አስተምህሮ ውስጥ የበቀለ ሳይሆን፣ የአረማውያን ሃይማኖትና ፍልስፍና ዐይነተኛው ገጽታ ነው..."¹ የሚል አቋም አላቸው። "እነዚህ ቀደምት ነገረ መለኮታውያን ይህ ዐይነቱን ጭፍን ስሕተት እንዴት ሊሠሩ ቻሉ? ያለፈውን ታሪካቸውንም ሆነ ባህላቸውን ከአረማውያን አስተሳሰብ ማራቅ ተስኖአቸዋል"² ሲሉም ይወቅሳሉ።

ይህ የዴቪድ በርናርድ ሒስ ሁለት መሠረታዊ ስሕተቶች አሉባት፡— (1) በርካታ አረማውያን ሥላሴ መሰል አስተሳሰብ አላቸው የሚለው እሳቤ፣ አስተምህሮተ ሥላሴ አረማዊ መሠረት አለው ወደሚለው ድምዳሜ ሊያደርስን አይችልም—ይህ ለመሆኑ አጥጋቢ ማስረጃ ካልቀረበ በስተቀር። በርካታ አረማውያን ዓለማት ፈጣሪ እንዳላቸው ያምናሉ። ይህ ማለት ግን መጽሐፍ ቅዱሳዊው ክርስትና ይህን አስተምህሮ የቀዳው ከአረማውያን ነው ማለት ስሕተት ነው ። በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ በርካታ ባህላዊ ሃይማኖቶች ለጎጠኦች ሥርዓት ደም መፍሰስ አለበት የሚል እምነት አላቸው። እነዚህ ባህላዊ ሃይማኖቶች ይህ ዐይነቱ እምነት አላቸው ማለት፣ ደም ሳይፈስ ሥርዓት የለም የሚለው የብሉያትና የሐዲሳት መሠረተ እምነት ከባህላዊ ሃይማኖቶች የተቀዳ ነው ማለት ስሕተት ነው (ለመቀዳቱ ተጨባጭና ተአማኒ ማስረጃ እስካልቀረበ ድረስ)።

(2) የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን መምህራን አሰራውያን፣ ባቢሎናውያን፣ ግብፃውያን ወዘተ ሥላሴያዊ አስተሳሰብ አላቸው ይበሉ እንጂ እነዚህ አረማዊ ሃይማኖቶችና ፍልስፍናዎች የሦስት አማልክትነት አስተሳሰብ ያለው የመድብለ አማልክት አቋም እንጂ፣ ሥላሴያዊ አስተምህሮ ያላቸው አይደሉም³። ዴቪድ በርናርድ ሥላሴያውያን፣ "ታሪካቸውንም ሆነ ባህላቸውን ከአረማውያን አስተሳሰብ ማራቅ ተስኖአቸዋል" የሚለው ወቀሳቸውም አስተምህሮተ ሥላሴ ከአረማውያን አስተሳሰብ የተቀዳ ነው የሚለውን እሳቤ ታሳቢ ያደረገ እንጂ ለጉዳዩ ተጨባጭና አሳማኝ ማስረጃ ያቀረበ አይደለም። እንዲያውም ከሥላሴ አስተምህሮ ይልቅ አረማዊ ሃይማኖቶችና ፍልስፍናዎች ጋር የሚመሳሰለው የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን አስተምህሮ ነው። ለምሳሌ የሂንዱ ፍጹምና የማይከፋፈለው አምላክ ብርሃማን ራሱን በሦስት መንገዶች ገልጾአል ብርሃማ እንደ ፈጣሪ፣ ሺሽኑ እንደ ጠባቂ እንዲሁም ሺሻ እንደ አጥፊ። ይህ የሂንዱ ሃይማኖት አስተምህሮ፣ በዘመነ ብሉይ አብ የነበረው አምላክ በዘመነ ሐዲስ ወልድ እንዲሁም በባለ ኅምሳ ቀን መንፈስ ቅዱስ ሆኖ መጣ ከሚለው ከሰባልዮስ አስተምህሮ ጋር እንጂ፣ ከሥላሴ ትምህርት ጋር በጭራሽ የሚመሳሰል አይደለም።

II. ቅድመ ጉባኤ ኒቂያ አበው ሰባልዮሳዊ እምነት ነበራቸውን?

የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን ዓለም ዐቀፍ ቢሮ ታዋቂ የነገረ መለኮት መምህር የሆኑት ዴቪድ ኬ በርናርድ፣ ትምህርተ ሥላሴ ከአረማውያን ሃይማኖትና ፍልስፍና የተቀዳ ባዕድ ትምህርት ነው የሚል አስተምህሮ ብቻ ሳይሆን፣ ጥንታውያኑ የቤተ ክርስቲያን አበው ሰባልዮሳዊ ሃይማኖታዊ አቋም ነበራቸው የሚልም ሙግት አላቸው፡—

¹ David K. Bernard, *The Oneness of God* (Hazelwood, Mo.: Word Aflame Press, 1983), 164-65.
² ዝኒ ከግሁ፣ 176።
³ Benjamin B. Warfield, "Trinity," in *The International Standard Bible Encyclopedia*, ed. James Orr et al., 5 vols. (1956, reprint; Peabody, Mass.: Hendrickson, 1994), 3012.

"በሁለተኛው መቶ ክፍለ ዘመን የነበረ አንድም [ክርስቲያን] ጸሐፊ ሥላሴያዊ የሆነውን አስተምህሮ በትክክል አሳስተማረም፤ እንዲያውም አንዱ መለኮታዊ አካል ለሌላው እንደሚገዛ በግልጽ በመጻፍ የሥላሴን አስተምህሮ ክደዋል"⁴።

"[የሮሙ] ቀለሜንጦስ [በ100 ዓ.ም ላይ በጻፈው ጽሑፍ]⁵ . . . አብን ፈጣሪያችን፣ አዳኞችንና ጌታችን አድርጎ አቅርቦታል ይህም የኢየሱስ የማኅረግ ስም ነው"⁶።

"የአግኖጢዮስ ጽሑፎች (110-15) ኢየሱስን ከአንዱ አምላክ ጋር ያመሳስሉታል፤ ከዚህም የተነሣ አንዳንድ የታሪክ ምሁራን የአግኖጢዮስ አስተምህሮ እንደ ሞዳልቲክ ነው እንዲሉ አድርጓቸዋል . . . አግኖጢዮስ ኢየሱስ በሥጋ የተገለጠ አምላክ እንደ ሆነ ገልጸዋል. . . አግኖጢዮስ አምላክ ሲል አብን ታሳቢ ባደረገ መልኩ ስለሆነ. . . ይህ ኢየሱስ ትስብእት የሆነ እግዚአብሔር አብ ነው የሚለውን አስተሳሰቡን ይፋ የሚያደርግ ነው"⁷።

"አግኖጢዮስ ኢየሱስ የመንፈስ ቅዱስ ማደሪያ ነው ሲል በግልጽ ተናግሮአል [በማግኔገርያንስ 15 እንዲህ ይላል፣ 'የማይነጣጠለው መንፈስ ይኸውም ኢየሱስ ክርስቶስ]"⁸።

"ሔርማስ [እረኛው በሚለው ጽሑፍ 140-45] መንፈስ ቅዱስን በግጻዌ መለኮት ውስጥ ራሱን የቻለ አካል አድርጎ አይመለከተውም፤ ራሱን ለዓለም እንደ ገለጠው ልጅ እንጂ፣ 'ቅዱስና ዘላለማዊ (pre-existent) የሆነው መንፈስ ቅዱስ ፍጡራንን ሁሉ የፈጠረ፣ እንደ ፈቃዱ እግዚአብሔር በሥጋ ውስጥ እንዲኖር ያደረገ ነው። ይህ መንፈስ ቅዱስ የሚያደርበት ሥጋ ለዚህ መንፈስ በከበረ መልኩ ይገዛል' (Sim. 5:6). . . 'መንፈስ ቅዱስን ልገልጥላችሁ እወዳለሁ. . . ይህም መንፈስ የእግዚአብሔር ልጅ ነው' (Sim. 9:1)"⁹።

"በዮሴፎስ የመጀመሪያው አፖሎጂ (c. 150) ላይ በግጻዌ መለኮት ውስጥ ብዝሃነት እንዳለ አስተምሮአል። በዚህ መሠረት [በመጀመሪያው አፖሎጂ 6 እና 13 ላይ] አብ እውነተኛ አምላክ ነው። ወልድና መንፈስ ቅዱስ ግን ልክ እንደ መላእክት በሁለተኛ ደረጃ ያሉ አማልክት ናቸው . . . ዮሴፎስ ወልድን ከቃል ጋር የሚያመሳስለው ሲሆን፣ ቃልን ደግሞ ከአብ የተለየ አድርጎ ያቀርባል። ወልድ አብ ነው የሚሉ ከአብ ጋር አንዳችም ትውውቅ የላቸውም፤ የዓለማት ፈጣሪ የሆነው አብ ልጅ እንዳለው አያውቁም ማለት ነው፤ ይህም የመጀመሪያ ልጅ የእግዚአብሔር ቃል እንዲሁም እግዚአብሔር ነው"¹⁰።

⁴ David K. Bernard, *Oneness and Trinity A.D. 100-300: The Doctrine of God in Ancient Christian Writings* (Hazelwood, Mo.: Word Aflame Press, 1991), 24.

⁵ ዴቪድ ቡርናርድ ለቀለሜንጦስም ሆነ ለሌሎቹ ቀደምት የቤተ ክርስቲያን አባቶች የተጠቀመው ጊዜ፣ አብዛኞቹ የታሪክና የነገረ መለኮት ሊቃውንት ለእነዚህ ቀደምት የቤተ ክርስቲያን አበው ከተጠቀሙበት ጊዜ ቢያንስ የሥላሳ ዓመት ልዩነት አለው። ሊቃውንት የሮሙ ቀለሜንጦስ ጽሑፉን የጻፈው በ.በ. 70 ዓ.ም ላይ ከነሰ ደግሞ 68 ዓ.ም ላይ ነው የሚል አቋም አላቸው። በዚህ ረገድ ለምሳሌ የሚከተለውን መጽሐፍ ይመለከቷል፡— John A. T. Robinson, *Redating the New Testament* (Philadelphia: Westminster, 1976), 352-53.

⁶ David K. Bernard, *Oneness and Trinity*, 30።

⁷ ዝኒ ከማሁ፣ 33።

⁸ ዝኒ ከማሁ፣ 33-34።

⁹ ዝኒ ከማሁ፣ 39-41።

¹⁰ ዝኒ ከማሁ፣ 39-41።

ቅድመ ጉባኤ ኒቂያ አበው ሰባልዮሳውያን ነበሩ ወይስ ሥላሴያውያን?

"ምንም እንኳን የሰጠሽ መንፈስ ቅዱስ ከሚመለከት አካላት መካከል ሦስተኛው አካል አድርጎ ቢያቀርበውም፣ መንፈስ ቅዱስ ከአብ የተለየ አካል እንደ ሆነ በግልጽ አላስታወቀም፤ እንዲሁም በሦስቱ አካላት ዘንድ ያለውን ግንኙነት አልገለጸም። በርግጥ በበርካታ ቦታዎች ላይ መንፈስን ከቃል ጋር አንድ አድርጓል። ለምሳሌ በመጀመሪያው አፖሎጂው ላይ እንዲህ ሲል ጽፎአል፣ 'ስሕተት ነው... መንፈስንና የእግዚአብሔርን ኃይል የእግዚአብሔር በኩር ከሆነው ከቃሉ የተለየ ማድረግ"¹¹።

"[የዮሴጦስ ደቀ መዝሙር] ታቲያን በመጀመሪያ ቃል በእግዚአብሔር ውስጥ እንደ ነበር ያምናል ይህ እምነቱም **ዲያተስታሎን** [የወንጌላት ስሙ-ሙነት] የዮሐንስ 1፥1ን 'እግዚአብሔርም ቃል ነበረ' ብሎ እንዲተረጎም አድርጎታል። ይህም አብዛኞቹ የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን አማኝያን ክፍሉን በሚተረጎሙበት መልክ የተተረጎመ ነው። የዐላፊውን ጊዜ ዘላለም በተመለከተ የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን ዐይነት አመለካከት አለው። ከሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን የሚለየውም ምድር ከመፈጠሯ በፊት በነበረ በአንድ ወቅት ከእግዚአብሔር በመውጣት ከእግዚአብሔር የተለየ አካል ሆኖአል የሚለው እምነቱ ነው"¹²።

"ቅድመ ኒቂያ ጉባኤ አበው አርዮሳውያን ነበሩ ወይስ ሥላሴያውያን?" በሚለው ርእስ፣ የአርዮሳውያኑን ኑፋቄ ይፋ ባደረግንበት መንገድ፣ እነዚህ የቤተ ክርስቲያን አባቶች ሰባልዮሳዊ አቋም እንደ ሌላቸው የሚያስረግጡ በርካታ ምንባባትን ከራሳቸው ጽሑፎች ላይ በቀጥታ በመጥቀስ የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያንን ኑፋቄ ይፋ ማድረግ የሚቻል ቢሆንም፣ እስካሁን ከዴቪድ በርናርድ በቀጥታ የጠቀስናቸው ክፍሎች ራሳቸው፣ እነዚህ የቤተ ክርስቲያን አባቶች ሰባልዮሳዊ አመለካከት ነበራቸው የሚለውን አቋም በጭራሽ የሚደግፍ አይደለም።

እነዚህ ክርስቲያን አባቶች፣ "አንዱ መለኮታዊ አካል ለሌላው ይገዛል" የሚለው አነጋገራቸው፣ የሰባልዮስንም ሆነ የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያንን አስተምህሮ የሚደግፍ አይደለም እንዲያውም የሚጣረስ እንጂ። ልክ እንደነዚህ የቤተ ክርስቲያን አበው ትምህርት ሁሉ፣ የሥላሴ አማኝያንም አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ አንድ ዐይነት ባሕርይ እንዳላቸው ቢያምኑም የፈቃድ መገዛት ግን በሥላሴ አካላት መካከል እንዳለ ከሙሉ ልብ ይቀበላሉ።

የሮሙ ቀለሜንጦስ አብ **ብቻ** ወይም ወልድ **ብቻ** ፈጣሪ፣ አዳኝና ጌታ ነው እስካላለ ድረስ፣ እነዚህ የባሕርይ ስሞች አብን ወይም ወልድን ማሳየታቸው አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው ወደሚለው ድምዳሜ የሚወስደን አይደለም ("አማራ መምህር ነው"። "ተስፋዬ መምህር ነው" ማለት አማራና ተስፋዬ አንድ አካል ናቸው ማለት አይደለም። የመምህርነትን ሥራ ይጋራሉ ማለት እንጂ)።

አግናጢዮስ ኢየሱስ፣ "በሥጋ የተገለጠ አምላክ ነው" ማለቱ፣ አብ ወልድ ነው የሚል ሰባልዮሳዊ ትምህርት የለውም። የሥላሴ አማኝያንም ኢየሱስ በሥጋ የተገለጠ አምላክ ነው የሚል ጽኑ እምነት አላቸው። ኢየሱስ በሥጋ የተገለጠ አምላክ መሆኑ አምላክነቱን የሚያሳይ እንጂ፣ ኢየሱስ አብ መሆኑን የሚያስተምር አይደለም።

አግናጢዮስ ኢየሱስ መንፈስ ቅዱስ ነው አላለም። ዴቪድ ኬ በርናርድ በማግኔገርያንስ 15 ላይ መንፈስ ማለቱ መንፈስ ቅዱስ ማለቱ ነው የሚለው ትንታኔያቸው ስሕተት ነው። የመስኩ

¹¹ ዝኒ ከግሁ፣ 68-69።
¹² ዝኒ ከግሁ፣ 79-80።

ሊቃውንት አግኖጢዮስ በዚህ ዐውድ መንፈስ የሚለውን ቃል የተጠቀመው "አመለካከት" ወይም "አእምሮ" የሚለውን ቃል በሚወክል መልኩ ብቻ ነው¹³።

ሊቃውንት ሔርማስ ስለ መንፈስ ቅዱስ ያለው አስተምህሮ ግልጽ አይደለም የሚል ሐሳብ የሚጋሩ ቢሆንም እንኳ፣ ሔርማስ ትምህርቱ ከሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን አስተምህሮ ጋር አንድ ዐይነት ነው ወይም ከሥላሴያውን አስተምህሮ ጋር ይቃረናል ማለት ግን አይደለም። "በኢየሱስ ሥጋ ውስጥ የሚያድረው ዘላለማዊ የሆነው መንፈስ ከኢየሱስ ጋር በጋራ የሚሠራ ነው" (Similitude 5:6) የሚለው የሔርማስ አነጋገር፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን ቢያንስ በተወሰነ ደረጃም እንኳ ቢሆን የሚያመለክት ነው።

ዮስጦስ ሰማዕት ስለ ሥላሴ አስተምህሮ የጠራ ትምህርት ነበረው የማይባል ቢሆንም፣ አስተምህሮው ግን አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው የሚለውን የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያንን አስተምህሮ የሚደግፍ አይደለም። በርናርድ፣ "በዮስጦስ የመጀመሪያው አፖሎጂ (c. 150) ላይ በግጻዌ መለኮት ውስጥ ብዝሃነት እንዳለ አስተምሮአል" የሚለው ንግግራቸው ዮስጦስ ሰባልዮሳዊ አመለካከት እንደሌለው ግልጽ የሚያደርግ ነው። ዮስጦስ ሰማዕት፣ "ወልድ የእግዚአብሔር የበኩር ቃል እንዲሁም እግዚአብሔር ነው" (Dialogue with Trypho, 11) ማለቱ የወልድን አምላካነት እንጂ ወልድ ራሱ አባቴ ብሎ የሚጠራው አብ ነው ማለት አይደለም። በርናርድ ራሳቸው፣ "ዮስጦስ ወልድን ከቃል ጋር የሚያመሳስለው ሲሆን፣ ቃልን ደግሞ ከአብ የተለየ አድርጎ ያቀርባል። ወልድ አብ ነው የሚሉ ከአብ ጋር አንዳችም ትውውቅ የላቸውም፤ የዓለማት ፈጣሪ የሆነው አብ ልጅ እንዳለው አያውቁም ማለት ነው፤ ይህም የመጀመሪያ ልጅ የእግዚአብሔር ቃል እንዲሁም እግዚአብሔር ነው" የሚለውን የዮስጦስን ንግግር በመጥቀስ አብና ወልድ እንዴት አንድ አካል ናቸው ወደሚለው ድምዳሜ ሊደርሱ ቻሉ? ይህ እርሳቸው የጠቀሱት የዮስጦስ ንግግር አብና ወልድ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን እንጂ አንድ አካል መሆናቸውን በጭራሽ አያመለክትም።

ዮስጦስ ሰማዕት፣ "ለእግዚአብሔር ብቻ ልንሰግድ ይገባል" (የመጀመሪያ አፖሎጂ 16) እንዲሁም "ለእግዚአብሔር ብቻ ስግደታችንን እናቀርባለን" (የመጀመሪያ አፖሎጂ 17) መንፈስ ቅዱስ ሊመለክ የሚገባው አምላክ ነው (የመጀመሪያ አፖሎጂ 6) ሲል መንፈስ ቅዱስ ሁለተኛ ወይም ሦስተኛ አምላክ ነው ማለቱ ሳይሆን፣ ልክ እንደ አብና እንደ ወልድ ስግደት የሚገባው አምላክ መሆኑን ለማመልከት ነው (የመጀመሪያ አፖሎጂ 6)።

ዮስጦስ ሰማዕት፣ አምልኮ ለመቀበል፣ "የነቢያት መንፈስ" ከአብና ከወልድ ከጥሎ "ሦስተኛ" (የመጀመሪያ አፖሎጂ 13) ነው የሚለው አነጋገሩ ወልድና መንፈስ ቅዱስ ወይም አብና መንፈስ ቅዱስ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን የሚያሳይ ነው። በርግጥ በበርካታ ቦታዎች ላይ መንፈስን ከቃል ጋር አንድ አድርጓል። በርናርድ ዮስጦስ ሰማዕት፣ "በመጀመሪያው አፖሎጂው ላይ እንዲህ ሲል ጽፎአል፣ 'መንፈስንና የእግዚአብሔርን ኃይል የእግዚአብሔር በኩር ከሆነው ከቃሉ የተለየ ማድረግ . . . ስሕተት ነው'" የሚለው አነጋገራቸው መንፈስንና መንፈስ ቅዱስን እርስ በርሱ የሚያምታታ ነው። ዮስጦስ በዚህ ክፍል መንፈስ ሲል ኑባሬንና (ዮሐንስ 4÷24

¹³ E. Calvin Beisner "Jesus Only" Churches (Reprint, Grand Rapids: Zondervan 1998), 40 ከ J. B. Lightfoot and J. R. Harmer, trans., *The Apostolic Fathers: Revised Greek Texts with Introductions and English Translations* (Reprint, Grand Rapids: Baker, 1984), 146; J. B. Lightfoot, ed. and trans., *The Apostolic Fathers: Clement, Ignatius, and Polycarp, Revised Texts with introductions, Notes, Dissertations, and translations*, 5 vols. (Reprint, Peabody, Mass.: Hendrickson, 1989), 2:2:140. ጠቅሶ እንደ ጻፈው።

"እግዚአብሔር መንፈስ ነው") ኅይልን ለማሳየት እንጂ፣ መንፈስ ቅዱስን ለማመልከት አይደለም።

በርናርድ ከታቲያን ጠቅሰው የጻፉትም ጽሑፍ በግልጽ የሚያሳየው፣ ግለሰቡ ሥላሴያዊ አመለካከት እንዳልነበረው ሁሉ የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያንም መሠረተ እምነት እንደሌለው ነው። ታቲያን ኢየሱስ፣ "ምድር ከመፈጠሯ በፊት በነበረ በአንድ ወቅት ከእግዚአብሔር በመውጣት ከእግዚአብሔር የተለየ አካል ሆኖአል የሚለው እምነቱ" ቄስ ተክሌ በቅርቡ ሰማያዊ ሥጋ በሚል ከጀመሩት ትምህርት ጋር ከሆነ እንጂ፣ ከነባሩ የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን (UPCI) አስተምህሮ ጋር የሚዛመድ አይደለም። ነባሩ የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን አስተምህሮ ቃል ሥጋ የሆነው በዘመነ ሐዲስ እንጂ፣ "ምድር ከመፈጠሯ በፊት" አይደለም።

በተጨማሪም ታቲያን በግልጽ ኢየሱስ፣ "ምድር ከመፈጠሯ በፊት በነበረ በአንድ ወቅት ከእግዚአብሔር በመውጣት ከእግዚአብሔር የተለየ አካል ሆኖአል" ማለቱ ግለሰቡ ሰባልዮሳዊ አቋም በጭራሽ እንዳልነበረው የሚያሳይ ነው¹⁴።

በርናርድ የታቲያንን የዮሐንስ 1፥1 ሐሳብ በተዛባ መልኩ ነው የተረዱት። ይኸውም፡— (1) "ቃል ከእግዚአብሔር ጋር አብሮ ነበር" የሚለው የዮሐንስ 1፥1 ሁለተኛ ዐረፍተ ነገር ወልድና አብ አንድ መሆናቸውን (እንደ በርናርድ አነጋገር፣ "ቃል በእግዚአብሔር ውስጥ እንደ ነበር") ሳይሆን አብና ወልድ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን የሚያስተምር ነው። (2) በርናርድ የዮሐንስ 1፥1 ሦስተኛ ዐረፍተ ነገር መተርጉም ያለበት፣ "ቃልም እግዚአብሔር ነበር" ተብሎ ሳይሆን፣ "እግዚአብሔርም ቃል ነበር" ተብሎ ነው የሚለው አቋም የግሪክን ሰዋሰው በቅጡ ያገናዘበ አይደለም። ይህ የበርናርድ አቋም "እግዚአብሔር" የሚለው ቃል ባለቤት ሙያ (Subjective) "ቃል" ደግሞ ተሳቢ/አንቀጽ ባለቤት ሙያ (Predicate nominative) ነው የሚለውን ጉዳይ ታሳቢ ያደረገ ነው። ነገር ግን በዮሐንስ 1፥1 "እግዚአብሔር" ተሳቢ ባለቤት ሙያ፣ "ቃል" ደግሞ ባለቤት ሙያ ነው¹⁵። የታቲያንን የግሪክ ቅጅ ወደ የተረገሙ ሊቃውንት ራሳቸው ይህን የታቲያንን ሐሳብ የተረገሙት በዚህ መልክ ነው¹⁶። "እግዚአብሔርም ቃል ነበር" የሚለው ትክክልኛ ትርጉም ነው እንኳ ቢባል፣ ቃል አብ ነው የሚል ትርጉም ሊኖረው አይችልም፤ ምክንያቱም ቃልና እግዚአብሔር አብረው ስለነበሩ እንዲሁም በሁለተኛው ዐረፍተ ነገር ላይ ያለው እግዚአብሔር (θεός ቴዎስ) ውስን መስተአምር (τ፡ν) ያለው ሲሆን፣ በሦስተኛው ዐረፍተ ነገር ላይ ያለው እግዚአብሔር (θεὸς) ግን ውስን መስተአምር የሌለው መሆኑ በግሪክ ሰዋሰው የመጀመሪያው ቴዎስና ሁለተኛው ቴዎስ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን የሚያሳይ ነው።

¹⁴ ታቲያን ኢየሱስ፣ "ምድር ከመፈጠሯ በፊት እንኳ ከአብ የተለየ ማንነት ነበረው" የሚል አቋሙን ከሚከተሉት መጻሕፍት ላይ ይመልከቱ፡— የታቲያንን *Pros Hellenonas* (ለግሪካውያን የተደረገ ንግግር), 5, in J.P. Mign', ed., *Patrologiae Græcæ*, 6:818-15 ከሚከተለው መጽሐፍ ጽሑፍ ጋር ያወዳድሩ፡— J.E. Ryland translation in Alexander Robers and James Donaldson, eds., *The Ante-nicene Fathers: Translations of the Writings of the Fathers down to A. D. 325*, 10 vols. (Reprint, Grand Rapids: Eerdmans, 1975), 2:67.

¹⁵ ዮሐንስ 1፥1 በቀጣዮቹ የትምህርት ጊዜያት በስፋት የምንመለከተው ጉዳይ ይሆናል።

¹⁶ E. Calvin Beisner *"Jesus Only" Churches*, 42 ከ D. Plooi, *A Primitive Text of the Diatessaron: The Liege Manuscript of a Mediæval Dutch Translation, A Preliminary Study* (Leyden: A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij, 1923), introductory note by J. Rendel Harris, 3. ጠቅሶ እንደ ጻፈው።

III. ውጉዝ ከመሰባልዮስ!

ዴቪድ ኬ በርናርድን ጨምሮ በርካታ የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን ጸሐፊያን¹⁷ ቅድመ ኒቂያ ጉባኤ አበው ሰባልዮሳውያን ናቸው የሚል ትምህርት እያስተማሩ ቢገኝም እውነታው ግን እነዚህ የቤተ ክርስቲያን አባቶች ሰባልዮሳውያን ሳይሆኑ፣ "ውጉዝ ከመክርዮስ ወውጉዝ ከመሰባልዮስ" ካሉት ሥላሴያውያ አበው ቅንጣት የተለዩ ላለመሆናቸው የራሳቸውን ጽሑፎች በቀጥታ በመጥቀስ እውነታውን እንመልከት።

በዚህ ስፍራ በእማኝነት የምንጠቅሳቸው አበው ዋና ዋና የሚባሉ ሐዋርያዊ እንዲሁም በሁለተኛውና በሦስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን የነበሩትን ቀደምትና ደኅርት የቤተ ክርስቲያን አባቶችን ነው።

የሐዋርያት ቤተ ክርስቲያን ጸሐፊትም ሆኑ ሥላሴያውያን አንድ እግዚአብሔር ብቻ አለ¹⁸፣ አብ እግዚአብሔር ነው¹⁹፣ ወልድ እግዚአብሔር ነው²⁰ እንዲሁም መንፈስ ቅዱስ እግዚአብሔር ነው²¹ በሚለው ነጥብ ላይ አንድ ዐይነት እምነት ቢኖራቸውም አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ የተለያዩ አካላት ናቸው ወይስ አይደሉም በሚለው ነጥብ ላይ ግን ይለያያሉ። ስለዚህ እኛ ትኩረት የምናደርገው ከዚህ ቀጥለን የምንጠቅሳቸው የቤተ ክርስቲያን አባቶች አብ፣ ወልድና መንፈስ ቅዱስ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን በግልጽ ማስተማራቸውን ነው። ይህ እውነት ከሆነ ደግሞ እነዚህ የቤተ ክርስቲያን አበው ሥላሴያውያን እንጂ ሰባልዮሳውያን ሊሆኑ አይችሉም።

አግናጢዮስ አብና ወልድ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን²² እንዲህ ሲል ጽፎአል፡—
"በልዑሉ አብ እንዲሁም በልጁ በኢዮስስ ክርስቶስ ቸርነት" (Romans, inscription)

¹⁷ ለምሳሌ William B. Chalfant, *Ancient Champions of Oneness: A History of the True Church of Jesus Christ* (Junction City, Kans.: 1979).

¹⁸ ለምሳሌ ቀለሜንጦስ ዘርም፣ ቆሮንቶስ 58፣ ማግኔጊርያንስ 8፣ ሔርማስ *The Shepherd*, Mandate 1, in Lightfoot and Harmer, *The Apostolic Fathers*, 82, 144, 422. E. Calvin Beisner "Jesus Only" Churches, 48 ጠቅሶ እንደ ጻፈው።

¹⁹ ለምሳሌ ቀለሜንጦስ ዘርም፣ ቆሮንቶስ 62፣ አግናጢዮስ ኤፌሶን inscription; ጳሊቃርጳስ ፊልጵስዩስ 12፣ in Lightfoot and Harmer, *The Apostolic Fathers*, 84 (English), 39 (Greek), 137 (English), 105 (Greek), 181 (English), 173 (Latin). E. Calvin Beisner "Jesus Only" Churches, 48 ጠቅሶ እንደ ጻፈው።

²⁰ ለምሳሌ Lightfoot and Harmer, *The Apostolic Fathers*, ቀለሜንጦስ ዘርም፣ ቆሮንቶስ 16 (English, p. 63, and Greek, p. 12); አግናጢዮስ ኤፌሶን inscription (English, 137, and Greek, 105), 1:1 (English, 137, and Greek, 105), 7:2 (English, 139, and Greek, 107), 18:2 (English 141, and Greek, 110), ሮሜ inscription (English, 152, and Greek, 122), ጳሊቃርጳስ 3:2 (English, 160, and Greek, 132), 8:2 (English, 162, and Greek, 134). E. Calvin Beisner "Jesus Only" Churches, 49 ጠቅሶ እንደ ጻፈው።

²¹ ለምሳሌ Lightfoot and Harmer, *The Apostolic Fathers*, ቀለሜንጦስ ዘርም፣ ቆሮንቶስ 58 (English, p. 82, and Greek, p. 36); Lightfoot, *The Apostolic Fathers*, 1:2:301-2 [English], 169 [Greek]; አግናጢዮስ ማግኔጊርያንስ 13:1 (English, 146, and Greek, 115), *Martyrdom of Polycarp*, 14:3 (English, 208, and Greek, 194), Lightfoot, *The Apostolic Fathers*, 2:3:483 [English], and 388 [Greek]). E. Calvin Beisner "Jesus Only" Churches, 49 ጠቅሶ እንደ ጻፈው።

²² ይህ የአግናጢዮስ ሙግት በሻርፐስ ሕግ ቀጥጥር 1 እና ቀጥጥር 2 የሚገዛ ስላልሆነ አብና ወልድ አንድ አካል ናቸው ማለት ስሕተት ነው። E. Calvin Beisner "Jesus Only" Churches, 49.

ቅድመ ጉባኤ ኒቂያ አበው ሰባልዮሳውያን ነበሩ ወይስ ሥላሴያውያን?

ሐዋርያት "ለክርስቶስና ለአብ ታዛዦች ናቸው" (Magnesians, 13:2; Magnesians, inscription; 1:2; 13:1, Ephesians, 21:2; Trallians 1:1; Philadelphians, inscription; 1:1; 3:2; Polycarp, inscription; and Smyrnæans, inscription)²³.

"ዓለማት ከመፈጠራቸው በፊት ከእግዚአብሔር ጋር የነበረ እንዲሁም በዘመኑ መጨረሻ ላይ የተገለጠ" ያለአባቱ ፈቃድ "አንዳች ነገር ማድረግ የማይችል"። "ከአንዱ ከአብ ዘንድ የመጣ"²⁴።

ጳሊቃርጳስ ደግሞ እንዲህ ይላል፡—

"የጌታችን የኢየሱስ ክርስቶስ አምላክና አባት እንዲሁም ዘላለማዊው ሊቀ ካህን አምላክ ኢየሱስ ክርስቶስ ራሱ በእምነትና በእውነት ያጽናቸዋል" (*Philippians* 12:2).

በርናባስ ደግሞ፡—

"ጌታ ለእኛ ነፍስ ሲል ሥቃይን ታገሠ፤ የዓለም ሁሉ ጌታ ሆኖ ሳለ እግዚአብሔር በእርሱ በኩል ዓለማት ከመፈጠራቸው በፊት ሰውን በመልካችንና በምሳሌያችን እንፍጠር አለ" (*Epistle of Barnabas*, 5:5, 9)²⁵.

የቤተ ክርስቲያን አበው ወልድና መንፈስ ቅዱስ የተለያዩ አካላት መሆናቸውን ጽፈዋል።

ቀለሜንጦስ፡—

---

²³ የግሪኩን ቅጂ ከ Lightfoot and Harmer, *The Apostolic Fathers*, ላይ ይመለከታል።

²⁴ Lightfoot and Harmer, *The Apostolic Fathers*, 144-45 (English), 113-14 (Greek)

²⁵ Lightfoot and Harmer, *The Apostolic Fathers*, 273 (English), 247-48 (Greek)
